

กลวิธีการเสียดสีในการ์ตูนการเมืองของบัญชา คามิน

Techniques of satire in political cartoons by Buncha Kamin

กรวุฒิ นิยมศิลป์* และ ศิริพร ศรีวรกานต์**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการเสียดสีในการ์ตูนการเมืองของบัญชา คามิน ในหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ พ.ศ. 2551 ช่วงรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช ผลการศึกษาพบว่า บัญชา คามิน นำเสนอภาพลักษณ์เชิงบวกให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ในขณะที่เดียวกัน บัญชา คามิน นำเสนอภาพลักษณ์เชิงลบให้แก่รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช ผ่านกลวิธีการเสียดสีทั้งภาพและภาษา ด้วยการนำเสนอเรื่องราวที่ผิดปกติแทนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับตำแหน่งผู้บริหารประเทศ และมุ่งโจมตีนายทักษิณ ชินวัตรในฐานะนายทุนที่แทรกแซงระบบรัฐสภา กลวิธีดังกล่าวเผยให้เห็นความผิดพลาดของรัฐบาลนายสมัครที่เปิดโอกาสให้นายทักษิณเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศชาติ การผลิตซ้ำภาพเหล่านี้มีบทบาทสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มการเมืองที่นักเขียนสนับสนุน ในขณะที่เดียวกันการโจมตีอีกฝ่ายด้วยอคติและความเกลียดชังย่อมนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ การเสียดสี, การ์ตูนการเมือง, บัญชา คามิน, ความขัดแย้งทางการเมือง

Abstract

This article aimed to study content and satire techniques in political cartoons by Buncha Kamin published in **The Manager** newspaper in 2008 during the period of Samak Sundaravej's government. The article results reveal that Buncha Kamin presented the positive images of the People's Alliance for Democracy to show their loyalty to the monarchy. On the other hand, Buncha Kamin presented the negative images of Samak Sundaravej's government using satire techniques through pictures and language. Buncha Kamin presented his cartoon characters with strange or abnormal physical appearances which represent inappropriate behaviors of national administrators. His cartoons were also found to be stinging satires on Thaksin

*นิสิตระดับปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Shinawatra as a capitalist trying to influence the parliament system. These techniques revealed the government's mistake of allowing Thaksin Shinawatra to seek to benefit himself. The reproduction of these images could allow political groups that cartoonists supported legitimacy. On the other hand, prejudice and hate used as a tool for political attack could lead to the use of violence in resolving conflicts.

Keywords: Satire, Political cartoons, Buncha Kamin, Political conflict

1. บทนำ: การเหยียดหยัน ความผิดเพี้ยน และความชอบธรรม

การ์ตูนเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่แพร่หลายในท้องตลาด ปรากฏในลักษณะที่เป็นตัวอักษร ประกอบภาพ หรือมีเฉพาะภาพไร้ตัวอักษร การ์ตูนได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นจำนวนมาก เพราะมีรูปภาพประกอบ การใช้ภาษาขนาดสั้น ปริมาณตัวบทน้อย ทำให้เข้าใจง่าย และสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้อ่าน นอกจากนี้ให้ความบันเทิงแล้ว ยังมีการ์ตูนการเมือง (Political cartoon) ที่สามารถสะท้อนภาพสังคมและการเมืองได้

การ์ตูนการเมืองมักมีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยมีรูปแบบการนำเสนออย่างหลากหลาย ทั้งการ์ตูนแบบช่องเดียวและหลายช่อง ที่มีการผสมผสานระหว่างภาพกับข้อความ การ์ตูนการเมืองมักมีบทบาทในการสะท้อนสังคมและการเมืองในช่วงเวลาที่เผยแพร่ แต่ไม่ได้สะท้อนอย่างตรงไปตรงมา หากมีความซับซ้อนมากกว่านั้น กล่าวคือ การ์ตูนการเมืองเป็นส่วนผสมระหว่างเหตุการณ์จริงกับสารที่นักเขียนต้องการจะสื่อ “ในส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับภาพของความเป็นจริงนั้น นักเขียนการ์ตูนจะเป็นผู้เลือกประเด็น หรือข้อเท็จจริงเรื่องหนึ่งขึ้นมา และแสดงให้เห็นว่าเขามีความคิดอย่างไรกับเรื่องนั้น โดยชี้เฉพาะเพียงบางจุดที่เห็นว่าสำคัญที่สุด” (คมกฤษ ไวสีข่าว, 2538: 24)

ลักษณะเด่นของการ์ตูนการเมือง คือ การ์ตูนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคม แฝงไว้ด้วยน้ำเสียง หรือความคิดเห็นของนักเขียนอย่างหลากหลาย เช่น การเสียดสี การประชดประชัน ความโกรธเกรี้ยว การสรรเสริญ เป็นต้น

การสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการ์ตูนการเมืองพบว่า งานของสาयนิเทศศาสตร์ที่ศึกษา นักเขียนในฐานะที่เป็นสื่อสารมวลชนผู้นำเสนอข่าวการเมืองผ่านการ์ตูนการเมือง เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง “การสื่อความหมายจากประเด็นทางการเมืองผ่านการ์ตูนการเมือง” ของ เพ็ญฤดี ธีระวุฒิชูวงศ์ (2542) ศึกษาเนื้อหาวิธีการสื่อความหมาย และความพึงพอใจของผู้อ่าน ทำให้เข้าใจบทบาทของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวการเมืองผ่านการ์ตูนการเมือง ในขณะที่งานของสาयรัฐศาสตร์มักเน้นการศึกษาเนื้อหาของการ์ตูนการเมือง ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสะท้อนสังคมและการเมือง เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง “การ์ตูนการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519” ของ นฤมล เรืองณรงค์ (2533) มุ่งศึกษาประเด็นเนื้อหาข่าว แนวคิดนักเขียน บทบาทการ์ตูน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เนื้อหาเกี่ยวกับบริบทสังคมและการเมือง จึงทำให้เข้าใจบทบาทของการ์ตูนการเมืองที่ไม่ได้เป็นเพียงงานที่มุ่งเน้นความบันเทิง แต่สามารถสะท้อนสังคมและการเมืองอีกด้วย ส่วนงานของสาयภาษา มุ่งศึกษาเนื้อหาและกลวิธีทางภาษา เช่น บทความวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการสื่อสารการเมืองและการเสียดยอามณ์ขันในการ์ตูนการเมืองไทย” ของ ศิริพร ภักดีผาสุข (2551) ที่ศึกษาเนื้อหา

และกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการ์ตูนการเมืองไทย พ.ศ. 2547 และ พ.ศ. 2550 จึงทำให้เข้าใจกลวิธีการเสียดสีที่ปรากฏในการ์ตูนการเมือง การสำรวจผลงานเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยพบว่า การศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการในการเสียดสีที่ใช้สร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มการเมืองที่ตนสนับสนุนภายใต้ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มสี่สื่อเป็นหัวข้อที่น่าสนใจศึกษา

การ์ตูนการเมืองที่ตีพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2550–2558 มีเนื้อหาที่บอกเล่าความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มสี่สื่อเหลืองกับสีแดง ความขัดแย้งของทั้งสองกลุ่มเริ่มต้นเมื่อนายทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและใช้นโยบายประชานิยมในการบริหารบ้านเมือง เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ทำให้รัฐบาลของนายทักษิณถูกวิจารณ์ว่า มุ่งแสวงหาความนิยมโดยไม่คำนึงถึงการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน ในเวลาต่อมา เกิดการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลโดยมีกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) เป็นแกนนำ กลุ่มนี้สร้างเอกลักษณ์เฉพาะโดยการสวมเสื้อสีเหลือง ใช้ผ้าโพกศีรษะที่เขียนข้อความ “กู้ชาติ” และใช้ “มือตบ” เป็นสัญลักษณ์ในการชุมนุม เมื่อกลุ่มนี้ประท้วงไปได้ระยะหนึ่ง ได้เกิดการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ต่อจากนั้น มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ พรรคไทยรักไทยซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคพลังประชาชน ได้รับชัยชนะ จึงได้จัดตั้งคณะรัฐบาล โดยมีนายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี มีการแถลงนโยบายที่สานต่อนโยบายเดิมของพรรคไทยรักไทย เช่น การสานต่อนโยบายต่อยอด 30 บาทรักษาทุกโรค การสนับสนุนการเรียนฟรีอย่างมีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม นโยบายที่สร้างปัญหาให้แก่พรรค คือ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ที่อาจส่งผลต่อการนิรโทษกรรมในคดียุบพรรค นโยบายดังกล่าวทำให้กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก่อการชุมนุมเพื่อต่อต้านรัฐบาล ขณะเดียวกัน ยังมีผู้ชุมนุมทางการเมืองเพื่อสนับสนุนรัฐบาลด้วย คือ แนวประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือคนเสื้อแดง

ในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2551 ศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้นายสมัคร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ขาดคุณสมบัติในการเป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากทำหน้าที่เป็นพิธีกรรายการ “จิมไปบ่นไป” และรายการ “ยกโขยง 6 โมงเช้า” ด้วยเหตุนี้ พรรคพลังประชาชนจึงสนับสนุนให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี แม้ว่านายสมัคร สุนทรเวชได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว แต่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยยังคงเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง และยกระดับการเคลื่อนไหวในลักษณะ “ดาวกระจาย” โดยกระจายกำลังไปปิดล้อมสถานที่สำคัญต่าง ๆ ของราชการ เช่น รัฐสภา กระทรวง สนามบิน ขณะเดียวกัน กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยเพื่อขับไล่เผด็จการได้รวมตัวกัน นำไปสู่การปะทะกันระหว่างกลุ่มการเมืองทั้งสอง ความขัดแย้งนี้ดำเนินไปจนถึงจุดสิ้นสุด เมื่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง 3 พรรค ได้แก่ พรรคพลังประชาชน พรรคมหาชนไทย และพรรคชาติไทย เนื่องจากทุจริตการเลือกตั้งในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ส่งผลให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงนี้เป็นเหตุการณ์สำคัญที่ผลกระทบต่อการ์ตูนการเมือง เนื่องจากการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ทำให้นักเขียนการ์ตูนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และสืบทอดอำนาจมาจากนายทักษิณ ชินวัตร

ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองที่ประกอบด้วยกลุ่มการเมืองหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มล้วนต้องการให้ผู้ที่ตนสนับสนุน ได้รับอำนาจในการปกครองซึ่งเรียกว่า ความชอบธรรม (Legitimacy) ดังที่ประภาพร สีหาอธิบายว่า “ความชอบธรรมทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญต่อการคงอยู่ของทุกรัฐบาล ในการยึดอำนาจการ

ปกครองแต่ละครั้ง ผู้ยึดอำนาจมักจะเสริมสร้างฐานะของตนด้วยการสถาปนารัฐบาล ที่อ้างถึงหลักความชอบธรรมอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นมา” (2559: 43) ดังนั้น กลุ่มการเมืองที่ต้องสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มของตน จึงนำเสนอแนวคิดทางการเมืองที่สามารถใช้พัฒนาประเทศได้ ขณะเดียวกันก็วิจารณ์ข้อผิดพลาดของฝ่ายตรงข้าม เพื่อสร้างศัตรูร่วมกันในกลุ่ม การสร้างความชอบธรรมดังกล่าวส่งผลให้ผู้ที่มีแนวคิดทางการเมืองสอดคล้องกัน กลายเป็นสมาชิกกลุ่มเดียวกัน ขณะเดียวกัน ได้นำไปสู่การแบ่งเขาแบ่งเรา เกลียดชังผู้ที่มีความคิดเห็นต่าง จนกลายเป็นศัตรูกัน

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยสร้างความชอบธรรมให้กลุ่มการเมือง ด้วยการโจมตีรัฐบาล นายสมัคร สุนทรเวช ว่าอยู่ภายใต้การบริหารลักษณะ “ระบอบทักษิณ” ที่เน้นการบริหารประเทศด้วยนโยบายประชานิยม เพื่อช่วยเหลือคนยากจนและสร้างฐานเสียงในการเลือกตั้ง นับเป็นการดำเนินนโยบายทางการเมืองเพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้แก่ธุรกิจตนเอง ที่มีข้อดีและข้อเสีย ดังนี้

มิติทางด้านเศรษฐกิจของระบอบทักษิณ มีความขัดแย้งในตัวเองสูง ด้านหนึ่งได้แก่นโยบายประชานิยมแบบต่างๆ ที่มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การเอื้อประโยชน์ให้กับคนยากคนจนในเมืองและมวลชนในชนบท ... แต่มิติทางด้านเศรษฐกิจอีกด้านหนึ่งคือ ดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจเพื่อช่วยเหลือภาคธุรกิจเอกชนให้มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก ... ดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกันในตัวเองเพื่อเอื้อประโยชน์คนจน ขณะเดียวกันก็สร้างความเข้มแข็งให้กับคนรวย ... ทำให้ทักษิณสามารถคิดค้นและปรับเปลี่ยนนโยบายและโครงการในมิติของความขัดแย้งนี้เอื้อประโยชน์ให้กับตนเอง และพวกพ้อง (ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2558: 185)

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยสร้างความชอบธรรมทางการเมืองด้วยการโจมตีรัฐบาลของ นายสมัคร ในฐานะผู้สืบทอดอำนาจประชานิยมจากนายทักษิณ และเชื่อมโยงตนเองกับสถาบันพระมหากษัตริย์ การสร้างความชอบธรรมดังกล่าวปรากฏผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ การ์ตูนการเมืองจึงเป็นสิ่งที่นำไปใช้รณรงค์เคลื่อนไหวทั้งในสถานที่ชุมนุมและในโลกออนไลน์ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ ที่นายสนธิ ลิ้มทองกุล ก่อตั้งใน พ.ศ. 2549 เป็นสื่อหนึ่งที่เน้นการนำเสนอข่าวทั่วไปและข่าวธุรกิจ รวมทั้งการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ บัญชา คามิน ซึ่งเป็นนักเขียนคนหนึ่งของผู้จัดการ จึงนำเหตุการณ์ต่างๆ มาสร้างเป็นการ์ตูนการเมืองเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านกลวิธีการเสียดสี

การเสียดสีเป็นกลวิธีการเล่าเรื่องที่ปรากฏแพร่หลายในวรรณกรรม โดยเฉพาะในการ์ตูนการเมือง การเสียดสี ทำให้เห็นพฤติกรรมที่ผิดพลาดของนักการเมืองต่างๆ ในปัจจุบัน มีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการเสียดสีไว้หลากหลาย สามารถสรุปได้ว่า

มุ่งวิพากษ์วิจารณ์ ตำหนิ โจมตีเปิดโปง และเหยียดหยัน ความผิดพลาด ความบกพร่อง ความชั่วร้าย และความโง่เขลาของมนุษย์และสังคม โดยเน้นทั้งในแง่ปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม ... ยิ่งเป้าหมายของการเสียดสีถูกทำให้ด้อยต่ำมากเท่าใด ผู้อ่านก็จะรู้สึกว่าคุณถูกยกให้สูงขึ้น เกิดความรู้สึกเหนือกว่าเพิ่มพูนขึ้นมากเท่านั้น ... อาจกล่าวได้ว่า

ว่าผู้เขียนกับผู้อ่านอยู่ฝ่ายเดียวกัน รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ร่วมมือกันโจมตีเป้าหมายของการเสียดสีด้วยการหัวเราะเย้ยหยัน (นัทธนี ประสาน, 2548: 19-30)

จากนิยามข้างต้น นักเขียนสามารถใช้กลวิธีการเสียดสีเพื่อเปิดเผยให้ผู้อ่านเห็นความผิดพลาดของเป้าหมาย บัญชา คามิน-ผู้สนับสนุนกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ใช้กลวิธีการเสียดสี มุ่งโจมตีเปิดเผยความผิดพลาดของรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช ขณะเดียวกันได้นำเสนอกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในสถานะเหนือกว่า เพื่อสร้างความชอบธรรมในการชุมนุมประท้วง อย่างไรก็ตาม กลวิธีดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการเมืองทั้งสองอยู่ในลักษณะของคู่ตรงข้าม การสร้างความชอบธรรมที่เกิดจากการทำให้ฝ่ายรัฐบาลนายสมัครอยู่ในฐานะของคู่ตรงข้ามย่อมทำให้เกิดอคติที่มุ่งเหยียดหยาม หรือการยั่วให้เกิดความรุนแรงได้

ลักษณะเด่นในการ์ตูนการเมืองของบัญชา คามิน คือ การใช้กลวิธีการเสียดสีผ่านภาพล้อนักการเมือง ภาพล้อ (Caricature) ที่ปรากฏในการ์ตูนการเมืองของบัญชา คามิน มีความหลากหลายทั้งความหมายเชิงบวกและเชิงลบ การใช้ภาพล้อเป็นกลวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในวรรณกรรม หมายถึง “ตัวละครในวรรณกรรมที่ผู้เขียนใช้ล้อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยแสดงลักษณะเด่นให้เกินกว่าความเป็นจริง หรือบิดเบือนลักษณะเด่นให้ผิดปกติไปจนกลายเป็นที่ขบขัน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 70) ดังนั้น กลวิธีของภาพล้อจึงอยู่ที่การบิดเบือนลักษณะเด่นให้ผิดปกติในสองลักษณะ ได้แก่ การบิดเบือนภาพเรือนร่างของบุคคลให้ผิดปกติ โดย “ใช้ความผิดปกติของร่างกายสื่อความผิดปกติของความคิดและจิตใจที่อยู่ภายใน” (นัทธนี ประสานนาม, 2548: 113) และการบิดเบือนพฤติกรรมของตัวละครให้ผิดปกติผ่านภาษา เช่น คำพูดตัวละคร คำบรรยายประกอบภาพด้วยเหตุนี้ ภาพล้อจึงมีบทบาทสำคัญในการ์ตูนการเมืองของบัญชา คามิน เพราะนักเขียนสามารถเสียดสีประเด็นทางการเมืองผ่านภาพตัวละครที่มีลักษณะบิดเบี้ยว โดยวาดภาพเลียนแบบต้นฉบับ จากนั้นบิดเบือนและเปิดเผยพฤติกรรมความผิดเพี้ยนของภาพตัวละคร

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการเสียดสีในการ์ตูนการเมืองของบัญชา คามิน ในหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ พ.ศ. 2551 ช่วงรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช เพื่อพิสูจน์ว่า บัญชา คามิน นำเสนอภาพลักษณ์เชิงบวกให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่แสดงความจงรักภักดีสถาบันพระมหากษัตริย์ ในขณะเดียวกัน บัญชา คามิน นำเสนอภาพลักษณ์เชิงลบให้แก่รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช และนายทักษิณ ชินวัตร ผ่านกลวิธีการเสียดสีทั้งภาพและภาษา[†]

2. การบริหารประเทศกับความผิดเพี้ยนของรัฐบาล

บัญชา คามิน เสียดสีนายสมัคร สุนทรเวชในฐานะผู้บริหารประเทศที่ล้มเหลว เพราะนายสมัคร สุนทรเวช มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับแก่การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือมีพฤติกรรมที่ผิดไปจากมาตรฐานของสังคม โดยใช้ภาพเรือนร่างที่ผิดปกติเป็นสื่อแทนความผิดเพี้ยนทางจิตใจ และใช้อุปลักษณ์เพื่อนำเสนอเรือนร่างของเหยื่อจากการทุจริตของรัฐบาล

[†]ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในช่วง 29 ตุลาคม 2551 ถึง 3 ธันวาคม 2551 เพราะว่ามีข้อมูลที่น่าสนใจ

2.1 เรือนร่างกับความผิดเพี้ยนทางจิตใจ

ลักษณะสำคัญของภาพล้อ คือ การนำลักษณะเด่นของบุคคลมาบิดเบือนให้ผิดปกติ โดยทั่วไปมักจะนำเรือนร่างของบุคคลมาบิดเบือนเพื่อใช้เป็นสื่อแทนพฤติกรรมของบุคคล บัญชา คามิน นำเรือนร่างของนายสมัคร สุนทรเวชและรัฐมนตรีมาบิดเบือนเพื่อแสดงให้เห็นความผิดเพี้ยนทางจิตใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพ 1 นายสมัคร สุนทรเวชอ่านหนังสือพิมพ์เพื่อค้นหาสูตรอาหาร (ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 28 มกราคม 2551)

ในภาพ 1 บัญชา คามิน วิเคราะห์ความผิดเพี้ยนทางจิตใจของนายสมัคร สุนทรเวช นำเสนอผ่านความโดดเด่นด้านการทำอาหาร ก่อนที่จะมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายสมัคร สุนทรเวชเป็นพิธีกรรายการทำอาหารทางโทรทัศน์ 2 รายการ ได้แก่ รายการชิมไปบ่นไป และรายการยกโขยง 6 โมงเช้า

บัญชา คามิน นำลักษณะเด่นดังกล่าวมาขยายให้ผิดจากความจริง โดยแสดงอาการดีใจที่ได้พบสูตรต้มชาสมุนไพร เป็นอาการดีใจในลักษณะที่เกินจริง เห็นได้จากการแลบลิ้นและมีน้ำลายไหลออกจากปาก พฤติกรรมดังกล่าวขัดแย้งกับความคิดเห็นของบัญชา คามิน ที่ด้านล่างภาพ คือ “นายกรัฐมนตรี” และข้อความที่ปรากฏบนหนังสือพิมพ์ว่า “เศรษฐกิจโลกกำลังจะพินาศ” ซึ่งเป็นการพาดหัวข่าวเกี่ยวกับวิกฤติการณ์เศรษฐกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทย บัญชา คามิน นำเสนอให้เห็นว่า นายกรัฐมนตรีเป็นตำแหน่งผู้บริหารประเทศ ควรให้ความสำคัญกับข่าวเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวม แต่เขากลับสนใจเรื่องส่วนตัวที่ก่อประโยชน์ตนเองมากกว่าผลประโยชน์ของประเทศชาติ

ภาพ 2 นายสมัคร สุนทรเวชอยู่ในห้องน้ำ (ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 6 สิงหาคม 2551)

ในภาพ 2 บัญชา คามิน กล่าวถึงพฤติกรรมของนายสมัคร สุนทรเวช ในเหตุการณ์ที่นักข่าวรอสัมภาษณ์ เรื่องการปรับคณะรัฐมนตรีระหว่างที่นายสมัครกำลังเข้าห้องน้ำที่ตลาด อ.ต.ก. เมื่อนายสมัครออกมาจาก ห้องน้ำ ได้กล่าวต่าหมิ่นนักข่าวว่า “เกิดมาไม่เคยเห็นใครเลวทรามอย่างกับคนพวกนี้เลย ทูเรศจริง ๆ คนจะเข้า ห้องน้ำก็มายืนเฝ้า มันบ้าหรือเปล่า ให้สมาคมหัดอบรมสั่งสอนเสียบ้าง คนเป็นนายกรัฐมนตรีประเทศจะเข้า ห้องน้ำก็มายืนเฝ้ามันเป็นความบ้าส่วนบุคคล มันทุเรศ” (ศูนย์ข้อมูลมติชน, 2551: 215) บัญชา คามิน จึงนำ เหตุการณ์นี้มาสร้างเป็นการตลก เพื่อเสียดสีเรื่องวิธีการสื่อสารกับนักข่าว

บัญชา คามิน นำเสนอให้กันของนายสมัครให้อยู่ด้านหน้าสุด ในการวิเคราะห์ภาพ การจัดวาง องค์ประกอบใดให้อยู่หน้าสุดมักมีความสำคัญ แสดงว่าสิ่งที่โดดเด่นของนายสมัครไม่ใช่ใบหน้า แต่เป็นก้นซึ่ง เป็นอวัยวะที่ใช้ขับถ่ายของเสีย หากพิจารณาองค์ประกอบอื่นประกอบ ป้ายคำเตือนที่มีข้อความว่า “คำเตือน: อียังไม่สุด อย่าเพิ่งออกไป มันจะไหลออกทางปาก!!!” การใช้คำว่า “อี” ในที่นี้เป็นสัญลักษณ์แทนความสกปรก บัญชา คามิน ใช้เพื่อแทนคำพูดของนายสมัครว่ามีลักษณะหยาบคาย บนผนังห้องน้ำมีข้อความที่นายสมัครเคย ใช้ตอบคำถามนักข่าวว่า “เมื่อคืนคุณเสพเมณกับใครมา” ฝาผนังเป็นพื้นที่ในการเขียนเพื่อระบายความรู้สึก หรือเขียนเป็นถ้อยคำหยาบคาย สะท้อนให้เข้าใจว่า บัญชา คามินเปรียบเทียบคำพูดของนายสมัครว่าไม่ต่าง จากข้อความที่ปรากฏบนผนังห้องน้ำ มีลักษณะเป็นการระบายความรู้สึกมากกว่าสาระหรือข้อเท็จจริง การที่ บัญชา คามิน นำเสนอเรื่อนร่างที่เปลือยท่อนล่างโดยให้กันมีลักษณะเด่นกว่าอวัยวะส่วนอื่น เพื่อเสียดสีลักษณะ การพูดของนายสมัคร โดยเปรียบเทียบปากให้มีลักษณะเป็นก้นที่ใช้ขับถ่าย ส่วนคำพูดที่ต่อว่านักข่าวเปรียบได้ กับของเสียที่ระบายออกมา การเสียดสีดังกล่าวช่วยลดทอนความน่าเชื่อถือของวิธีการสื่อสารของนายสมัคร

ภาพ 3 นายเตช บุณนาคกับคณะรัฐมนตรี

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน 30 ฉบับวันที่ กรกฎาคม 2551)

ภาพ 3 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการที่นายเตช บุณนาคเข้าร่วมคณะรัฐมนตรีของนายสมัคร สุนทรเวช ทำให้มี บุคคลแสดงความชื่นชม อย่างเช่นนายอานันท์ ปันยารชุน ให้ความเห็นที่ “การได้นายเตชมา คิดว่าเป็นบุญ ของรัฐบาลนี้ ทำให้หน้าตาดีขึ้น” (ศูนย์ข้อมูลมติชน, 2551: 197) ในภาพนี้ บัญชา คามิน วิเคราะห์ความชั่วร้าย ของคณะรัฐมนตรี ผ่านการนำเสนอความไม่เข้ากันระหว่างเรื่อนร่าง คือ เรื่อนร่างนายเตชที่มีลักษณะเป็นมนุษย์ กับเรื่อนร่างคณะรัฐมนตรีที่มีลักษณะผสมระหว่างสัตว์กับมนุษย์

นายเดช บุณนาค เป็นบุคคลที่ทำประโยชน์ให้ประเทศชาติหลายด้าน เช่น เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ที่ปรึกษาสำนักพระราชเลขานุการ ดังนั้น เรือนร่างนายเดช บุณนาคจึงเป็นสื่อแทนความดีงาม การเสียดสีเพื่อประเทศ ขณะที่เรือนร่างของบุคคลอื่นๆ ในคณะรัฐมนตรีมีลักษณะผสมผสานระหว่างสัตว์กับมนุษย์ ที่บัญชา คามิน เรียกว่า “สัตว์นรก” ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลที่กระทำชั่ว เรือนร่างของคณะรัฐมนตรีจึงเป็นสื่อแทนพฤติกรรมความชั่ว ดังที่ทฤษฎี ประสานนามกล่าวถึงการสร้างตัวละครที่ผสมผสานเรือนร่างสัตว์กับมนุษย์ว่า “เมื่อใดที่คนกระทำชั่วๆไม่คำนึงถึงผิดชอบชั่วดีเมื่อนั้นคนก็ไม่ต่างจากสัตว์เดรัจฉาน” (2548: 121) บัญชา คามินนำเสนอความไม่เข้ากันระหว่างเรือนร่างของนายเดชในฐานะตัวแทนแห่งความดีและความเสียดสีเพื่อบ้านเมือง กับเรือนร่างของคณะรัฐมนตรีที่เป็นตัวแทนความเลวร้าย เพื่อเสียดสีคณะรัฐมนตรีของนายสมัครว่ามีพฤติกรรมผิดเพี้ยนมุ่งหวังหาประโยชน์จากประเทศชาติ

กล่าวได้ว่า บัญชา คามิน นำเสนอเรือนร่างที่ผิดปกติของนายสมัคร สุนทรเวช โดยสร้างความหมายให้เป็นพฤติกรรมที่ผิดเพี้ยนในลักษณะที่หลากหลาย เช่น เรือนร่างที่แสดงให้เห็นความหิวกระหาย เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์นายสมัครที่สนใจผลประโยชน์มากกว่าการบริหารประเทศ เรือนร่างที่เชื่อมโยงกับสิ่งสกปรก เพื่อนำเสนอพฤติกรรมการสื่อสารที่มักใช้ถ้อยคำหยาบคาย เรือนร่างผสมระหว่างมนุษย์กับสัตว์ เพื่อนำเสนอพฤติกรรมที่มุ่งแสวงหาประโยชน์จากประเทศชาติ เรือนร่างที่ปรากฏในลักษณะหลากหลายเช่นนี้มีลักษณะร่วมกันในการนำเสนอภาพของนายสมัคร ผู้มีพฤติกรรมและความคิดที่ไม่เหมาะสมกับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

2.2 การใช้อุปมาอุปไมยกับเหื่อการทุจริต

อุปมาอุปไมย (Metaphor) หมายถึง “ภาพพจน์ที่นำเอาสิ่งที่ต่างกัน 2 สิ่งหรือมากกว่า แต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันมาเปรียบเทียบกัน โดยเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยตรง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 261) บัญชา คามิน ใช้อุปมาอุปไมยในการนำเสนอความเลวร้ายของนโยบายประชานิยมและการทุจริต

ภาพ 4 นายสมัคร สุนทรเวชประกาศนโยบาย และนักการเมืองชิมช้อปรัฐธรรมนุญ

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 16 กรกฎาคม 2551)

ภาพ 4 บัญชา คามิน เปรียบนักการเมืองเป็นผู้ชายที่นกกาม ผ่านภาพผู้ชายร่างเปลือยที่กำลังจับจ้องไปยังเรือนร่างของรัฐธรรมนุญที่เปรียบเสมือนเป็นหญิงสาวที่เป็นเหื่อของความรุนแรง เป็นการเปรียบเทียบเรื่องการปรับแก้รัฐธรรมนุญกับการช้อป ซึ่งเป็นกรกระทำที่สร้างความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจ บัญชา คามิน วิจารณ์รัฐบาลที่ถูกรอคอยความปรารถนาเข้าครอบงำจิตใจ จนบิดเบือนเนื้อหาของรัฐธรรมนุญให้ผิดเพี้ยนไป

การกระทำของรัฐบาลจึงเป็นการย่ำยีรัฐธรรมนูญ หากพิจารณาประกอบคำพูดของนายสมัครที่ว่า “...แลกกับเวลาพวกผมเรียงควายนั่น อย่าออกมาขวางแค่นั้นแหละ” คำพูดนี้แสดงว่า บัญชา คามินวิจารณ์นโยบายประชานิยมที่ใช้เพื่อยืดเวลาการปิดเป็นรัฐธรรมนูญโดยไม่ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมแต่อย่างใด

ภาพ 5 นายสมัคร สุนทรเวชกับคณะรัฐมนตรีรับประทานอาหาร

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 26 สิงหาคม 2551)

บัญชา คามิน วิจารณ์การทุจริตของรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช ผ่านการใช้อุปลักษณ์ ใ้ทั้งบประมาณ บริหารประเทศของกระทรวงต่างๆ เป็นอาหาร เพราะต่างมีคุณสมบัติเหมือนกัน คือ เหยื่อที่ถูกกระทำ การกินอาหารเปรียบเสมือนการทุจริต เพราะใช้งบประมาณเพื่อความต้องการของตน ลักษณะเรื้อรังของอาหารที่กลายเป็นซากเหลือแต่โครงกระดูก เกิดจากการกินเกินพอ หมายถึง ความโลภ เท่ากับว่า บัญชา คามิน เสียดสีรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช ว่าเต็มไปด้วยไปด้วยความโลภ ใช้งบประมาณแผ่นดินเพื่อตอบสนองความต้องการของตน โดยนำเสนอรัฐธรรมนูญและงบประมาณเป็นอุปลักษณ์แทนเหยื่อของการทุจริต เป็นการเสียดสีรัฐบาลของนายสมัครที่ใช้นโยบายประชานิยมมอมเมาประชาชน เพื่อจะได้ปรับแก้รัฐธรรมนูญ และใช้งบประมาณแผ่นดินในการแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตน

การวิเคราะห์ประเด็นเรื่องรัฐบาลกับการบริหารประเทศนั้น บัญชา คามิน นำเสนอเรื้อรังที่ผิดปกติแทนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับตำแหน่งผู้บริหารประเทศ และการใช้รัฐธรรมนูญและงบประมาณเป็นอุปลักษณ์แทนเหยื่อการทุจริต แม้ว่ากลวิธีทั้งสองแตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ตอกย้ำภาพลักษณ์เชิงลบที่มีต่อรัฐบาลนายสมัคร โดยการเผยให้เห็นว่า รัฐบาลบริหารประเทศเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนผ่านการใช้นโยบายประชานิยม

3. ภาพนายทักษิณ ชินวัตรในฐานะนายทุน และการสืบทอดอำนาจ

นายทักษิณ ชินวัตรมีชื่อเสียงในการบริหารประเทศโดยใช้นโยบายประชานิยม ที่เน้นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจโดยการช่วยเหลือประชาชนในระดับรากหญ้า เมื่อนายสมัคร สุนทรเวชได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจึงสานต่อนโยบายประชานิยม บัญชา คามิน จึงนำเสนอภาพนายทักษิณในฐานะนายทุนที่สืบทอดอำนาจผ่านรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช

3.1 ทักซิณ ชินวัตร: นายทุนและการทำร้ายประเทศ

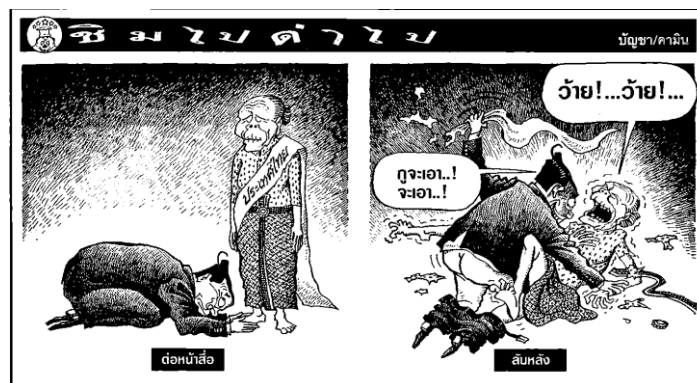
บัญชา คามินนำเสนอภาพนายทักซิณ ชินวัตรในฐานะของนายทุนที่มุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ผ่านกลวิธีการกล่าวเกินจริงและการใช้อุปโลกณ์ ดังนี้

ภาพ 6 นายทักซิณ ชินวัตรและภรรยา นั่งบนกองเงิน

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 4 สิงหาคม 2551)

ภาพ 6 บัญชา คามิน เสียดสีความร่ำรวยของทักซิณ ชินวัตร ที่เกิดจากการทุจริต ผ่านบทสนทนาระหว่างนายทักซิณ ชินวัตรกับคุณหญิงพจมาน ณ ป้อมเพชร์ เกี่ยวกับคดีจิตใจเหล็กเลียง ภาษีหุ้นบริษัทชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ที่คุณหญิงพจมานพูดว่า "...ถ้าฉันไม่โกงภาษี 547 ล้านบาทนั้น เงินเราก็มีไม่ถึง 2 แสนล้าน...ก่อนโกงเรามีแค่ 199,500 ล้านบาทเอง!!!" บัญชา คามิน แสดงลักษณะการกล่าวเกินจริงผ่านจำนวนเงินมากมายและภาพกองเงินที่สูงเป็นภูเขาขนาดใหญ่ องค์ประกอบเหล่านี้แสดงถึงความโลภของครอบครัวนี้ จึงเป็นการเสียดสีนายทักซิณ ชินวัตร ว่าเป็นนักธุรกิจที่มีความโลภ และพยายามใช้วิธีต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตน

ภาพ 7 นายทักซิณ ชินวัตรกราบและข่มขืนผู้หญิงสูงอายุ

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 6 มีนาคม 2551)

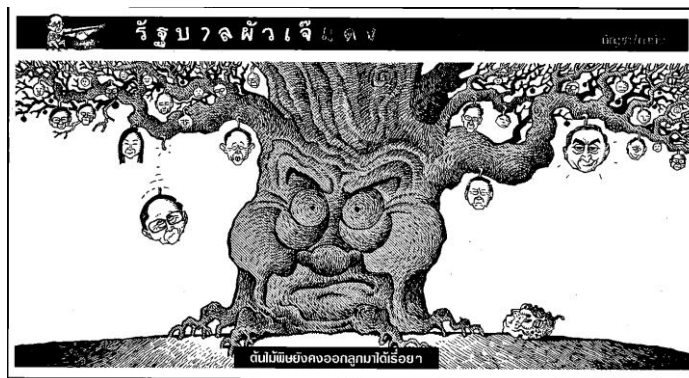
ภาพ 7 บัญชา คามิน วิพากษ์พฤติกรรมผิดปกตินายทักซิณ ชินวัตร โดยเชื่อมโยงกับเหตุการณ์เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 ที่นายทักซิณเดินทางจากเกาะฮ่องกงกลับถึงประเทศไทย ระหว่างการเดินทางออกจากสนามบินสุวรรณภูมิ นายทักซิณคุกเข่ากราบที่พื้น เพื่อแสดงให้ถึงความคิดถึงและความเคารพต่อ

แผ่นดินแม่หรือมาตุภูมิ บัญชา คามิน จึงนำประเด็นนี้มาเสียดสี โดยใช้ประเทศไทยเป็นอุปลักษณ์แทนหญิงสูงอายุ ความสัมพันธ์ระหว่างนายทักษิณกับหญิงสูงอายุจึงอยู่ในลักษณะแม่กับลูก ในช่องแรก “อยู่ต่อหน้าสื่อ” นายทักษิณก้มกราบหญิงสูงอายุ เพื่อแสดงความเคารพและสำนึกบุญคุณต่อแม่ผู้ให้กำเนิด ขณะที่อีกช่องหนึ่ง “เมื่ออยู่ลับหลังสื่อ” นายทักษิณกลับข่มขืนหญิงสูงอายุ บัญชา คามิน บิดเบือนความหมายของการกราบแผ่นดินเพื่อแสดงความเคารพ ให้กลายเป็นความก่อกวนเพื่อปิดบังความโหดร้าย ที่มองแผ่นดินแม่เป็นเพียงเป้าหมายในการแสวงหาผลประโยชน์

กล่าวได้ว่า บัญชา คามิน ใช้กลวิธีเสียดสีผ่านการกล่าวเกินจริง เพื่อนำเสนอภาพนายทักษิณเป็นนายทุนที่เต็มไปด้วยความโลภ และการใช้อุปลักษณ์เพื่อนำเสนอภาพนายทักษิณที่ภายนอกแสดงให้เห็นว่าเคารพ แต่แท้จริงกลับมุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากแผ่นดินแม่

3.2 ทักษิณ ชินวัตร: ความบิดเบี้ยวแห่งเรือนร่าง

บัญชา คามินนำเสนอเรือนร่างที่บิดเบี้ยว เพื่อวิจารณ์พฤติกรรมนายทักษิณ ชินวัตรที่ใช้อำนาจแทรกแซงระบบรัฐสภาผ่านพรรคพลังประชาชน ดังนี้

ภาพ 8 นายทักษิณ ชินวัตรกลายเป็นต้นไม้

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน 360° ฉบับวันที่ 3 ธันวาคม 2551)

ภาพ 8 บัญชา คามิน นำเสนอเรือนร่างของนายทักษิณ ชินวัตรที่กลายเป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ เพื่อเสียดสีพฤติกรรมการสืบทอดอำนาจผ่านระบบรัฐสภาที่เอื้อผลประโยชน์ให้แก่ักการเมืองฝ่ายตน กล่าวคือ ใบหน้าที่มีขนาดใหญ่มากกว่าปกติ เต็มไปด้วยริ้วรอย และดวงตาเบิกโพลง เป็นลักษณะที่เน้นความอับลัษณ์ แสดงให้เห็นความผิดปกติทางจิตใจ กิ่งไม้เต็มไปด้วยผลไม้ที่มีลักษณะเป็นศีรษะนัการเมืองต่างๆ สื่อถึงการสืบทอดอำนาจผ่านพรรคพลังประชาชน บนพื้นดินมีศีรษะของนายสมัคร สุนทรเวชในลักษณะที่เหี่ยว หมายถึง การหมดอำนาจ ส่วนด้านซ้ายมีศีรษะนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ที่กำลังจะหลุดจากขั้ว หมายถึงการพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่วนกิ่งอื่นๆ ปรากฏศีรษะเป็นจำนวนมาก หมายถึง นักการเมืองที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์จากนายทักษิณ

ภาพ 9 นายสมักร สุนทรเวชคุยโทรศัพท์กับนายทักษิณ ชินวัตร

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 20 มีนาคม 2551)

ภาพ 9 ได้เปรียบเทียบนายสมักร สุนทรเวชเป็นหุ่นยนต์ เพราะมีคุณสมบัติเหมือนกัน คือ ถูกควบคุมหรือไม่มีชีวิตจิตใจ กลวิธีการเปรียบเทียบนี้สะท้อนให้เห็นว่า นายสมักร สุนทรเวชเป็นนายกรัฐมนตรี ที่มีนายทักษิณ ชินวัตร ควบคุมอยู่ จึงบริหารประเทศโดยปราศจากความสามารถและความตั้งใจช่วยเหลือประชาชน เนื่องจากต้องทำตามคำสั่งเพียงอย่างเดียว

กล่าวได้ว่า บัญชา คามิน ใช้กลวิธีการเสียดสีนำเสนอเรื่อนร่างของนายทักษิณ ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างมนุษย์กับต้นไม้ สื่อให้เห็นผู้บงการรัฐบาล สืบทอดอำนาจผ่านพรรคพลังประชาชน ขณะเดียวกันการนำเสนอเรื่อนร่างของนายสมักร ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างมนุษย์กับหุ่นยนต์ผู้คอยรับคำสั่งจากนายทักษิณ

การวิเคราะห์ประเด็นรัฐบาลนายสมักรกับภาพลักษณ์นายทักษิณ สามารถสรุปได้ว่า บัญชา คามิน ใช้กลวิธีการกล่าวเกินจริงกับจำนวนเงินของนายทักษิณ และการใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบแผ่นดินแม่เป็นหญิงสูงอายุที่ถูกข่มขืน กลวิธีดังกล่าวมุ่งโจมตีนายทักษิณ ชินวัตร ผู้เป็นนายทุนที่ไม่รู้จักพอ มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศไทย นอกจากนั้น บัญชา คามิน ใช้เรื่อนร่างที่ผิดเพี้ยนซึ่งมีลักษณะผสมผสานระหว่างมนุษย์กับสิ่งอื่นๆ คือ ต้นไม้ และหุ่นยนต์ เพื่อแสดงถึงวิธีการแทรกแซงระบบรัฐสภาผ่านพรรคพลังประชาชน เป็นกลวิธีในการเสียดสีเจตนาร้ายของนายทักษิณที่มีต่อประเทศไทย

4. รัฐบาลกับอำนาจนอกระบบ: การนำเสนอภาพของทหารและผู้ชุมนุมทางการเมือง

รัฐบาลนายสมักร สุนทรเวชตั้งขึ้นตามหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย แต่บัญชา คามิน เสียดสีพฤติกรรมของรัฐบาลนายสมักร สุนทรเวช ที่มีความผิดเพี้ยนและเป็นภัยต่อประเทศชาติ นอกจากนั้น บัญชา คามิน ได้เสนอแนวทางที่จะจัดการกับรัฐบาลนายสมักร สุนทรเวช โดยการใช้อำนาจนอกระบบ ได้แก่ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มทหาร เพื่อให้ช่วยเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองที่เลวร้ายให้เป็นระบบการเมืองที่ถูกต้องตามเป้าหมายของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

4.1 พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย: สันติวิธี และการจรรงักกัติดต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

บัญชา คามิน สร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยการเปรียบเทียบกับกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ

ภาพ 10 การเผชิญหน้าระหว่างสองกลุ่มการเมือง

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 29 ตุลาคม 2551)

ภาพ 10 บัญชา คามิน สร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผ่านการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการเมืองแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

การใช้อุปลักษณ์ในภาพนี้คือการเปรียบเทียบความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมือง เป็นเสมือนความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าทรัพย์กับโจร มีกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยแทนเจ้าทรัพย์ กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการเปรียบแทนโจร การสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผู้มีสถานะเป็นเจ้าทรัพย์ ได้แก่ ประชาธิปไตย ประเทศชาติ และความถูกต้อง นักเขียนวาดภาพกลุ่มคนหลากหลาย ได้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง คนสูงอายุ ผู้ใช้มือตบเป็นเครื่องมือในการประท้วง เพื่อแสดงถึงการชุมนุมด้วยความสงบ แตกต่างกับกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ ที่ถูกเปรียบเป็นโจรผู้ขโมยทรัพย์ของผู้อื่น ในที่นี้คือ การแย่งชิงประชาธิปไตยและประเทศชาติ โดยใช้วิธีโจรกรรมอย่างโหดร้าย สืบเนื่องจากการที่บัญชา คามิน วาดภาพให้กลุ่มนี้เป็นผู้ชายทั้งหมด หน้าตาเต็มไปด้วยริ้วรอย มีอาวุธอยู่ในมือ เป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยผู้เป็นเจ้าของประเทศชาติ รักสงบ ยึดถือประชาธิปไตย ในขณะที่กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการเป็นผู้ชุมนุมที่โหดร้าย

ภาพ 11 รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวชกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 30 สิงหาคม 2551)

ภาพ 11 บัญชา คามิน นำเสนอการ์ตูนสองช่อง เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างระหว่างกลุ่มบุคคลที่ถูกสื่อวิจารณ์ ทั้งสองช่องถูกวิจารณ์เหมือนกันคือ “ผิด...ผิด...ผิด!” สิ่งที่แตกต่างกันคือ ช่องแรกเป็นภาพนายสมัคร สุนทรเวชกับนักการเมืองที่สนับสนุน ส่วนช่องที่สองเป็นภาพกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังมีขนาดอักษรที่ต่างกัน บ่งบอกถึงระดับการวิจารณ์ที่แตกต่างกัน ตัวอักษรในช่องที่สองมีขนาดใหญ่และเข้มมากกว่าช่องแรก แสดงให้เห็นว่ากลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยถูกวิจารณ์มากกว่านายสมัคร นอกจากนี้ นายสนธิ ลิ้มทองกุล ใส่เสื้อที่มีข้อความว่า “เราจะสู้เพื่อในหลวง” ตัวอักษรนี้บ่งบอกถึงข้อเรียกร้องของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่รณรงค์ให้ “ถวายคืนพระราชอำนาจ” ให้แก่พระมหากษัตริย์และขอพระราชทานนายกรัฐมนตรีเพื่อปฏิรูปการเมือง ข้อความดังกล่าวบนเสื้อแสดงว่ากลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แม้กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยจะถูกสื่อต่างๆ วิจารณ์อย่างมากมาย แต่ก็จะชุมนุมทางการเมืองเพื่อแสดงความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ภาพ 12 กลุ่มคนก่อความวุ่นวาย

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 3 พฤศจิกายน 2551)

บัญชา คามิน นำเสนอภาพบ้านซึ่งรายล้อมไปด้วยผู้คนกำลังถือคบไฟโยนใส่บ้าน ที่ตีความได้ว่า บ้านเปรียบเสมือนประเทศ ส่วนกลุ่มคนที่กำลังเผาบ้านเปรียบเสมือนรัฐบาลที่บริหารประเทศจนทำให้เกิดความเสียหาย ภายในบ้านมีคนสองคนกำลังนั่งคุกเข่ามือประนมต่อหน้าภาพพระมหากษัตริย์ ผู้เป็นสถาบันหลักของประเทศ ด้านหน้าของสองคนนั้น มีผู้ชายยืนพูดว่า “รักพอกก็อยู่แต่ในบ้าน กราบกรานกันไป... อย่าออกไปต่อสู้ข้างนอก” สิ่งที่ชายคนนี้กำลังพูดกับสภาพด้านนอกบ้านมีความขัดแย้งกัน เพราะภายในบ้านมีความสงบแต่รอบนอกบ้านเต็มไปด้วยความวุ่นวายและไฟกำลังไหม้บ้าน สื่อให้เข้าใจว่า ประชาชนควรแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยการออกมาชุมนุมทางการเมือง หากไม่ออกมาชุมนุมทำให้รัฐบาลบริหารประเทศจนนำไปสู่ความเสียหายของชาติ

กล่าวได้ว่า บัญชา คามินนำเสนอภาพกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยใช้สันติวิธีในการชุมนุม แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่าน “มือตบ” และยังคงจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ ต่างจากกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการที่ใช้ความรุนแรงในการชุมนุม

4.2 ทหาร: การกล่าวเกินจริงกับความชอบธรรมของทหาร

นอกจากบัญชา คามิน จะได้สร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แล้ว เขายังได้สนับสนุนทหารในการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นด้วย

ภาพ 13 พลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา กับนักการเมือง

(ที่มา: ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันที่ 15 กันยายน 2551)

ภาพ 12 บัญชา คามิน สร้างความชอบธรรมให้แก่ทหารเพื่อให้เข้ามาจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ผ่านการกล่าวเกินจริง กล่าวคือ ในภาพมีนักการเมืองยืนอยู่เต็มไปหมด ทุกคนกำลังพูดว่า “ผมว่าเราควรมีรัฐบาลแห่งชาติ...แล้วปฏิรูปการเมืองใหม่!” จากคำกล่าวนี้ “รัฐบาลแห่งชาติ” เป็นรัฐบาลที่เกิดจากการรวมกันของบุคคลที่ได้จากการคัดสรรและมีนายกรัฐมนตรีนกลางที่เหมาะสม แสดงให้เห็นว่า กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยสนับสนุนให้พลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา จัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติ จึงใช้แสงขาวเน้นให้เห็น สื่อถึง บารมี คุณงามความดี พร้อมความคิดเห็นบัญชา คามินว่า “ในที่นี้มีคนเดียวที่พูด...แล้วมีอำนาจที่ทำให้เกิดขึ้นได้” การใช้คำว่า “คนเดียว” เน้นให้เห็นความสำคัญและความโดดเด่นเป็นพิเศษ ในภาพนี้พบว่า นักการเมืองหลายคนพูดประโยคเดียวกันในลักษณะเงา มีด เพราะนักเขียนมองว่าระบอบการเมืองเดิมเอื้อผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มนักการเมืองบางกลุ่ม นักการเมืองเดิมจึงไม่มีศักยภาพเพียงพอในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น บัญชา คามินจึงเรียกร้องให้ใช้อำนาจนอกระบบหรือการที่ทหารในการเข้ามามีบทบาทในการตั้งรัฐบาลแห่งชาติ

การวิเคราะห์ประเด็นรัฐบาลกับอำนาจนอกระบบนี้ บัญชา คามิน ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในการสร้างความเหนือกว่าให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่ชุมนุมด้วยความสันติ จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และกลุ่มทหารที่จะเข้ามาปฏิรูปการเมืองและจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติ ตรงกันข้ามกับกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ ที่ปรากฏในลักษณะของผู้ชุมนุมที่ใช้ความรุนแรงจึงสร้างความเสียหายให้แก่ประเทศไทย

5. บทสรุป

ปัญญา คามิน นำเสนอภาพลักษณ์เชิงบวกให้แก่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านองค์ประกอบของการ์ตูน อย่างภาพตัวละคร ในขณะที่เดียวกันได้นำเสนอภาพลักษณ์เชิงลบให้แก่รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวชผ่านภาพล้อ ซึ่งเน้นการนำเสนอเรือนร่างที่ผิดเพี้ยน เช่น เรือนร่างที่สกรปรก การผสมผสานลักษณะมนุษย์กับสัตว์ นอกจากนี้ ยังใช้กลวิธีทางภาษา เช่น การกล่าวเกินจริง การใช้อุปลักษณ์ เพื่อเผยให้เห็นความผิดพลาดของรัฐบาลของนายสมัครที่เปิดโอกาสให้นายทักษิณเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศ และแบ่งปันผลประโยชน์กับนักการเมืองที่สนับสนุนตน

การผลิตซ้ำภาพเหล่านี้มีบทบาทในการสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวของกลุ่มการเมือง ทำให้มีเป้าหมายร่วมกันที่จะรักษาอุดมการณ์ของกลุ่ม แม้ว่าการสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวมีส่วนช่วยยึดโยงสมาชิกในกลุ่ม ทว่าการสร้างภาพลักษณ์ในลักษณะคู่ตรงข้ามทำให้เกิดการโจมตีอีกฝ่ายด้วยอคติและความเกลียดชังผ่านการมองฝ่ายตรงข้ามที่สูญเสียความเป็นมนุษย์ กลายเป็นเพียงสัตว์หรือสิ่งไม่มีชีวิตที่ควรกำจัดออกไปให้สิ้นท้ายที่สุดอาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและอาจส่งผลให้เกิดความสูญเสียกับประเทศไทย

รายการอ้างอิง

- คมกฤษ ไวสีบ่าว. 2538. **บทบาททางการเมืองของสื่อมวลชน: ศึกษาเฉพาะกรณีการ์ตูนการเมือง.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2558. **สุนทรียศาสตร์กับการเมืองภาคประชาชน.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนัย ประสานนาม. 2548. **เรื่องสั้นแนวเสียดสีของไทยระหว่าง พ.ศ. 2535-2545 : การศึกษาแนวคิดและกลวิธี.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล เรืองณรงค์. 2533. **การ์ตูนการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพียงฤดี ธีรวุฒิชูวงศ์. 2542. **การสื่อความหมายจากประเด็นทางการเมืองผ่านการ์ตูนการเมือง.** วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาพร สีหา. 2559. **ความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐประหาร ปี พ .ศ.2557.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2545. **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ศิริพร ภักดีผาสุข. 2551. “วัฒนธรรมการสื่อสาร การเมืองและการเสียดเหยียดอารมณ์ขันในการ์ตูนการเมืองไทย.” ใน ธเนศ เวศร์ภาดาและฐนรัช กองทอง. (บรรณาธิการ). **สอนเขียนอย่างสร้างสรรค์และสมานฉันท์ด้วยภาษาวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 181-235.
- ศูนย์ข้อมูลมติชน. 2551. **มติชนบันทึกประเทศไทย ปี 2551.** กรุงเทพฯ: มติชน.